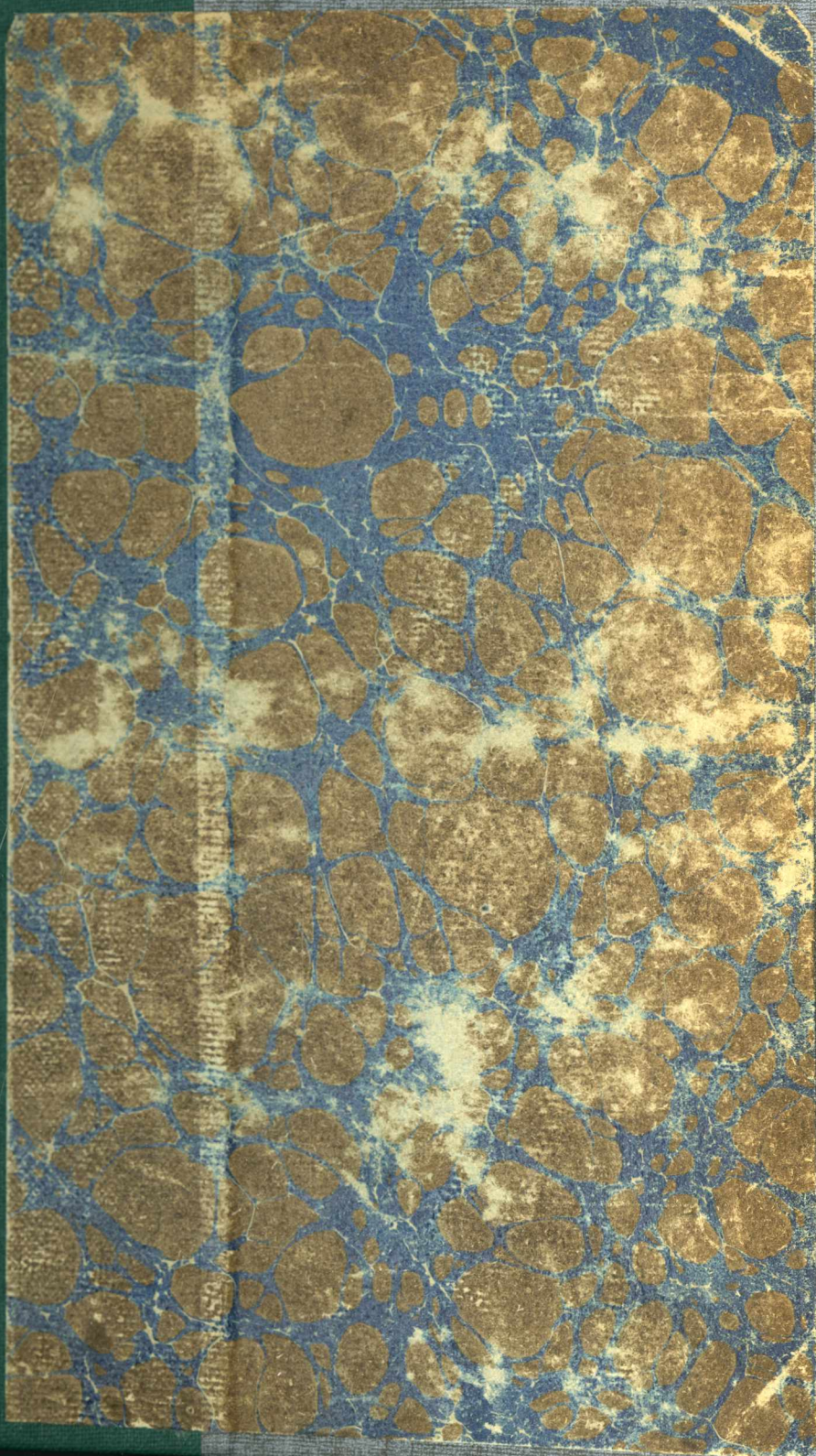

Politikai
röpiratok.

119.

119

1028

A

MAGYAR GAZDÁK

Székesfehérváron 1879. évi június 3—5. napjain

TARTOTT

II. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉN

TÁRGYALT

ELSŐ KÉRDÉS:

»Az amerikai és oroszországi concurrentia folytán beállott gabonaár-
»esökkenés, a túlnyomólag gabonatermelést üző magyar gazda
»létezését nyomasztóvá tévén: mi a teendők, hogy megáll-
»hassunk s úgy az állam-, mint a családfentartás által reánk
»rótt kötelességeknek eleget tehessünk?«

Bevezette:

KENESSEY KÁLMÁN.

14.

BUDAPEST, 1879.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

(Hold-utca 7. sz.)

M A G Y A R G A Z D A K

Magyarországi Királyi Magyar Posta

1874

II. ORSZÁGOS ÉRTÉKESÍTÉS

1874

ÉRTÉKESÍTÉS

Magyarországi Királyi Magyar Posta
Magyarországi Királyi Magyar Posta
Magyarországi Királyi Magyar Posta
Magyarországi Királyi Magyar Posta
Magyarországi Királyi Magyar Posta

BUDAPEST 1874

Magyarországi Királyi Magyar Posta

Midőn a mezőgazdasági napi kérdések eme — egyik legfontosabbja s legégetőbbje fejtegetéséhez fogok — teljes tudatával bírok azon nehézségeknek, melyek e kérdés helyes megoldásával egybekötve vannak, — s nem tartozván azok sorába, kik az e téren a felállított vagy felállítható teoriák gyakorlati érvényesíthetése körül illúsiókkal bírnak, — nem kevés aggodalommal fogok tárgyam bonczolgatásához, s hogy ép e kényes tárgy fejtegetésére vállalkoztam, szolgáljon mentességemül azon körülmény, hogy a baj általános érzete gondolkozásra, sőt tettekre kell hogy késztsse mindazokat, kik hazánk földmívelés-ügye iránt kellő érzékkel bírnak, kik a tapasztalt pangás és hanyatláson segíteni óhajtanak, s kiknek ha esetleg ép ez ügynek hivatalosan is szolgálatában állanak, (mint ez csekély személyemre nézve áll) kétszeres kötelességök hivatalos úgy mint társadalmi körben megtenni, elmondani mindazt, mit e kérdés körül megteendőnek s elmondandónak tartanak.

A mult év végén beállott s a folyó évben is tapasztalható mezőgazdasági pangás legfőbb okát gabnaféléink értékének nagy csökkenésében, s még a leszállott árak mellett is csekély, helyenkint a semmivel határos mérvű keresletben, végeredményben az export hiányában vagy ennek csekélységében találjuk fel.

Ha vigaszt nyujthatna nehéz helyzetünkben azon tudat, hogy »socios habemus malorum«, úgy oda fognám a t. értekezlet figyelmét irányozni, hogy a gabna-félék emez értékesökkenése nem csak nálunk köszöntött be, — általános a gazdák panasza

e tekintetben Európa minden tartományában, s különösen érezhető Angliában, hol a gabnaérték rohamos esökkenése már több éven át észlelhető — s mi a földbér tiz-husz százaléknyi leszállásában, számtalan derék farmer tönkrejutásában kézzelfoghatólag nyilvánul. Érzik e pangás s érték-esökkenés nyomasztó hatását a francia gazdák is — mint ezt közelebb a földmívelési ministerhez beadott emlékiratuk tanusítja.

A mezőgazdaság terén észlelhető pangás csakis egy jelentékeny részét képezi azon általános közgazdászati pangásnak, mely ma világszerte nyilvánul, s mely a kereskedelem és az ipar körében is rombolólag lépett fel. Tömerdek vagyont tett semmivé, tömerdek existenciát kétsessé, főleg a gyári munkásosztály tömegében.

E közgazdászati csapás természetes következése az összes termelési téren mutatkozó túltermelésnek.

Gondoljunk csak vissza, hogy álltak a dolgok egy századdal előbb, de csak egy fél századdal is.

Ama gyárai a gyárvilágnak, melyek 800—1000 ember foglalkoztatása mellett tiz ennyi emberi erőt pótló gőzerővel dolgoznak ma, — hány emberrel dolgoztak egy század előtt gőzerő segély nélkül, s volt e számuk oly óriási, mint ma, — s ha felvesszük, mint felvehetjük, hogy egy század lefolyása alatt a gyár-ipar ezerszerelte magát, vagyis ezerszer annyit állit elő ma, mint állított egy század előtt, kérdem, avagy szaporodott-e egy század alatt az emberiség megfelelő mérvben, vagy legalább szaporodtak-e annak fogyasztási igényei oly arányokban, hogy az ezerszer annyi gyártás termékeit elfogyasztani s felhasználni bírja? — határozottan nemmel kell felelnünk.

S hogy a gőzerő segélyével a gyárivar azon széditő magasságra fejlődhetett, melyen ma áll, csakis azon körülményben kell megfejtését keresnünk, hogy:

a) az emberiségnek a művelődés fejlődésével rohamosan fejlődtek élelmi és kényelmi igényei;

b) hogy a gyárivar a kereskedelem szolgálatában álló óriási gőzhajóhad segélyével felkereste s meghódította nagy

részben érdekeinek Amerika, Ázsia és Afrika, sőt Ausztrália félvad, sőt bizonyos fokig még teljesen vad népeit;

c) a vasutak behatoltak, eddigelé a világtól elzárt, sőt nagy részt barbaresk államok belsejébe is, s az eddig csak karavánok által eszközlött kereskedést s kereskedelmi szállítást hatalmukba kerítve, millió mázsákat szállítottak és szállítanak előbb alig ismert régiókba akkor, mikor oda eddigelé csak száz és ezer mázsánként folytak a szállítmányok.

S midőn minden lehető tér, legalább egyelőre, feltalálva, elfoglalva s ellátva lőn, nem önkényt következik-e, hogy egyszerre kelle beállania a netovább által parancsolt megállapodásnak, mit mi pangásnak nevezünk, s mit ha bővebben körül akarunk írni, nem egyéb, mint túlteltsége a fogyasztó világnak a neki kelletén túl nyújtott gyártmányokkal szemben, vagyis e pangás nem egyéb, mint a túltermelésbeni telhetetlenség természetes visszahatása.

Hasonlóan áll a dolog a mezőgazdaság terén is, habár nem minden gazdasági termelvényre, de mindenesetre egészben és nagyban, s különösen a kenyértermékek termelésére nézve.

Ha csak az európai viszonyok mérlegelésénél maradunk, hogy ekként saját hazánk terményei értékesítésére következtethessünk, azonnal látni fogjuk, hogy az európai kenyértermények érték-csökkenése azon időtől fogva datálódik, a mióta az amerikai, különösen a californiai, az ausztráliai, sőt újabban az indiai behozatal, a már egy idő óta félelmetes nagyságú orosz gabnabehozatal mellett, magasságának tetőpontját elérte.

Hogy némi vázlatos ismertetését adjam Európa kenyértermény (a lisztet is ideértve) fogyasztási, illetőleg importálási viszonyainak, elősorolom azon tartományokat, melyek a saját termelte gabonával be nem érhetvén, bevételre szorulnak; más oldalról megnevezem a nagyobb exportáló államokat, azon adatok nyomán, melyeket Neumann Spallart 1876. évre vonatkozólag (későbbi megbízható adatokkal ez idő szerint még nem rendelkezünk) a »Geographisches Jahrbuch 1876.« című munkájában közzétett.

Érték millió forintokban.

Állam	Bevitel	Kivitel	Tiszta bevitel	Tiszta kivitel
Nagy-Britannia és Írhon . .	518·1	10·4	508	—
Németország	297·70	111	186	—
Oroszország	—	327	—	327
Észak-Amerika egy. áll. . .	17	238	—	221
Franciaország	96	59	37	—
Belgium	101	32 ¹ / ₂	78 ¹ / ₂	—
Ausztria-Magyarország . . .	33 ¹ / ₂	93 ¹ / ₂	—	60
Olaszország	43	29 ¹ / ₂	13 ¹ / ₂	—
Németalföld	43	12	31	—
Aldunai tartományok	0·3	53 ¹ / ₂ ·4	—	53 ¹ / ₂
Svajcz	42	0·3	42	—
Svédország	11·3	25·3	—	14
Dánia	7·4	28	—	21
Spanyolország	0·2	30 ¹ / ₂	—	30 ¹ / ₄
Norvégia	21 ¹ / ₂	0·4	21 ¹ / ₄	—
Canada	—	20 ¹ / ₂	—	20 ¹ / ₂
Britt-Kelet-India	—	19 ¹ / ₂	—	19 ¹ / ₂
Algír	—	16	—	16
Ausztrália	—	9 ¹ / ₂	—	9 ¹ / ₂
Chili	—	9·2	—	9
Görögország	8 ¹ / ₂	—	8 ¹ / ₂	—
Portugália	3 ¹ / ₂	1	2 ¹ / ₂	—
Aegyiptom	—	3 ¹ / ₂	—	3 ¹ / ₂
Tunis	—	0·3	—	0·3
Összesen . .	1245	1133 ¹ / ₂	930 ¹ / ₄	804 ³ / ₄

Mielőtt tovább mennék, az osztrák-magyar birodalom kivitelétl megállapított 60 milliónyi értékre nézve meg kell jegyezmem, hogy e kivitel a dolog természeténél fogva majdnem teljesen Magyarországra számítandó, az osztrák tartományok a fogyasztó államok sorában foglalván helyet.

Látjuk e kimutatásból, hogy a Magyarország kiviteleit felvett 60 milliónyi érték Európa összes kenyértermény és lisztbeli szükségletének 5—6 percentjét képezi.

Aránylag tehát igen csekély mérvben járulunk földrészünk élelmezéséhez.

Önkényt merül fel azonban a nagy horderejű kérdés, vajjon e szerény mérvbeni járulást is fentarthatjuk-e jövőre is, s mi földolag, csak azon árakkal is, melyeket a mult év végén s e folyó évben elértünk.

Részemről én, t. értekezlet, e tekintetben éppen nem táplállok vérmes reményeket, de sőt ellenkezőleg, azt jósolom, hogy exportunk évről évre kevesbedni fog, s az árak javulni nem, de sőt inkább csökkenni fognak; nem mondom, hogy ez rögtön fog történni, de hogy bekövetkezik, azt hiszem, s hiszem azt továbbá, hogy e kedvezőtlen lehetőséggel komolyan számot kell vetnünk, s a fenyegető bajnak esüggedés nélkül szemébe néznünk.

Hogy honnét meritem e komor következtetéshez érveim, indokaimat, azonnal előadom.

Nézzük mindenekelőtt ez idő szerint legfélelmesebb concurrensünket, Oroszországot.

E század elején még mit sem tudtak dél-olaszországi gabonakivitelről.

Maga Olaszország is az orosz gabonához a keleti tenger kikötői útján jutott. Csupán az 1817-ik évben kezdettek a dél-oroszországi kikötők szerepet játszani és 1824-től 1838-ig az orosz buza kétharmada már Odessa és Taganrogon át jutott piacra. Azonban csakis 1847-ben kezdett a dél-oroszországi gabonakereskedés élénkülni.

Ezen év buzakivitele 4.280,000 quarter volt és ebből az azowi tenger kikötőin és Odessán át 3.833,000 quarter, tehát 90% jött forgalomba; 1849-ben lépett fel az orosz gabona legelőször a britt szigeteken, és fényesen érvényesítette magát. Oroszország gabonakivitele az 1861-ik évben 69 millió ezüst rubelt képviselt, 1864-ben 76.727,602 ezüst rubelt tett és ebből a déli kikötőkre 34.163,000 rubel esett, 1870-ben 108 millió és 1875-ben 183 millió ezüst rubelre emelkedett.

És daczára ezen jelentékeny számoknak, még mindig azt mondhatjuk, hogy a dél-orosz gabonakivitel még bőlesőjében fekszik. A mint az kifejlődik, egyszerre el fogja veszteni Oroszország éjszaki része jelentőségét, és ha ma fokozott aggálylyal tekintünk az orosz gabona okozta versenyre, csak mindig Dél-Oroszországot kell szem előtt tartanunk. A gabonakivitel onnan kiszámíthatlan mérveket ölthet, a mint ott a földművelés terjed és tökélyesbül, a mint a még roppant terjedelmű miveletlen földek eke alá fogatnak, s e mellett a gabonakereskedés is évről évre rendszeresebb üzletté válik.

Az előadottak után bizton állithatom, hogy Oroszország a szerint, a mint ott a civilisatió hódításokat teend, s ezzel karöltve a földművelés és ennek eszközei fejlődni fognak, a szállítás a bensőbb területekről a vasutak terjedése utján mind könnyebbé válik, évről évre fokozottabb mérvben fogja Európát buzájával előzőlni.

Lássuk most a második óriás versenyzőt, az észak-amerikai Egyesült-Államokat.

Ezen államok a mérhetlen szűz területek colonisálása folytán évről évre nagyobb mérvben termelik a buzát; 1837-ben négyszer annyi buzánál többet termeltek, mint az osztrák-magyar monarchia és 20-szor annyi kukoriczát. Eddig ez nem volt oly nagy baj, illetőleg aggály tárgya — mert későn jött a piacra — hol mi gözcséplőink segélyével megelőzhattük. De ma már 8500 mértföld kész csatornája s vasutjai segélyével oly gyorsan jelenik meg a piacon, hogy 1877-ben már szeptember végén Liverpoolba érkeztek szállitmányai.

Megemlitendő ez alkalommal, hogy a korábbi években csakis aranyásásáról híres California; mióta belátására jutott annak, hogy az okszerűen üzött mezőgazdaság ép oly jó, sőt jobb aranybánya, mint amaz, melynek művelésében fáradozott eddigelé, még az ötvenes évek elején is, s az előbb műveletlen vagy roszul művelt völgyeit és síkjait öntöző csatornákkal látván el, oly mesés gyorsasággal fejleszté földművelését s ebben buzatermelését, hogy a párisi »Revue commercial hebdomadaire« ez évi január 4-iki számában az Anglia felé irányzott 251 hajó buzarakományban California már 3.047,900 hecto-

literrel szerepelt, míg az Egyesült-Államok egyéb részeiből csak	501,700
a fekete tengerről	275,000
az azowi tengerről	156,000
a Dunamellékről	29,000
Chili és Australiából	63,000
Indiából	66,000
s különböző más országokból	110,000
összesen	4.251,700

hectoliter szállítottott.

California termelő-képessége még korántsem érte el netovábbját, fokozódni fog az még évek során, s az Egyesült-Államok többi statusai buzatermelése is folyton emelkedik, s a rendkívüli mérvben tökéletesedett vasuti és csatornai szállítási alkalmak kényelme s olcsósága lehetővé teszi azt, hogy az Európa élelmezésére eddigelé fordított gabonatömegét mielőbb megkészserezze, a mint hogy már a mult évben is tetemesen emelkedett behozatala.

E félelmetes concurrentiát még legyőzhetlenebbé teszi a szállítás olcsósága; New-Yorkból ugyanis Angliába egy mmásza szállítása 30—36 krba kerül, míg nekünk Szegedről 3 frt, Budapestről 2 frt 60 krt kell fizetnünk.

Csakis így lehető az, hogy azon amerikai buza, mely Chicago vidékéről a tengerig nagyobb utat tesz, mint innen Angliáig, 4000 mértföld tengeri szállítás után is olcsóbban adható Anglia vagy Franciaországban, mint a mint mi, felszámitva termelési költségeinket és számot vetve az európai termelési viszonyokkal, adni kívánhatnánk, vagy adhatnánk.

Csakis a szállítási viszonyoknak a mienknél, s általában az európaiaknál kedvezőbb alakulása tette lehetővé azt, hogy azon Amerika, mely 1868-ban csak 9 millió mérő buzát hozott Európába, 1878-ban már legalább is 20 milliót szállithatott, tiz év óta évről évre lejobb eső árakon.

Ép a mult évi fokozott amerikai behozatal idézte elő a mult év végén s ez év elején tapasztalt azon áresökkenést, minőhöz hasonló Angliában 100 év óta nem tapasztaltatott (február hó) és az exportnak majdnem teljes szünetelését; hogy e tekintetben a viszonyok javuljanak (kivéven egyes rosz termő éveket

Amerikában), nem várható, sőt inkább, mint már érintém, mindinkább kedvezőtlenebbé fognak azok buzánk értékesítésére nézve válni, s azon javulás, mely a buza-árak tekintetében közelebb beállott, csakis ideiglenesnek lehet tekintendő, melyet egy amerikai s orosz jó termő év ez idén már teljesen paralyssálni fog.

Harmadik figyelemre méltó concurrensünk továbbá Románia, 53 $\frac{1}{2}$ millió értékű (1876) exportjával, melynek buzatermelésünkre gyakorlott káros hatását a közvetlen közelségnél, s az olesó vizi szállítás kényelménél fogva máris zsbibasztólag érezzük, s mely concurrentia a ma még az Aldunánál nagyobbbrészt primitiv földmivelés fejlődésével még veszélyesebbé fog válni.

Az előadottak után nem szükséges hosszasan időznöm gabonánk fenyegető értéktelenedése kérdésénél, s ha előfordulhatott a mult év végén azon sajnos jelenség, hogy egy métermázsa buza Hevesmegyében az egri piacon 5 frton kelhetett, habár javultak is egyidőre a viszonyok, nem kell-e hogy gondolkozóba essék minden értelmes gazdája az országnak az árnyékát előre vetett jövő felett, s azon erős elhatározottság legyen gyökeret, miszerint a föld erőkímélés s a józan vetés váltás elveivel homlokegyenest ellenkező, a jövőndőség létezését kéteessé tevő, a földerő tökélet gyökereiben megtámadó, túlnyomólag gabnatermelésre fektetett gazdálkodási rendszerünkkel szakítani kell, s gazdaságainkba be kell hoznunk a gabna-termelés és állat-tartás közti tartósan, bünhődés nélkül nem mellőzhető helyes arányt.

Valóban derogálnék a magyar gazdák jelen értekezletének, ha bővebben indokolnám a jelenleg hazánkban túlnyomólag divó azon gazdasági rendszer veszélyességét, melyben a jövedelmezés súlypontja a gabnatermelésre lévén fektetve, ez eljárás által gazdaságaink legnagyobb része oly egyoldalúvá vált, hogy az első rosz termő év már is érzékenyen sújtja gazdáinkat, s ha ily rosz termő év egymásután egy évtizedben többször fordul elő (bár felváltva is) a gazdák tömege tökéjét kénytelen megtámadni, nem bir az adósságokból kibontakozni, s helyzete mind válságosabb lesz, miglen a végbukás következik be.

E túlnyomó gabonatermelés legkirívóbb példáit Magyarország Kánaánján, az alföldön, illetőleg a Tiszavölgyén találjuk.

Csak egy felületes szemle útján azonnal felötlik azon aránytalanság, mely a gabnatermelés és az állattenyésztés vagy tartás között tátong. Az istálló-épületek feltűnő csekélyisége, az ugarnak majdnem teljes hiánya, a tömérdek fel nem használt ó szalma-kazal s alig valami takarmány-féle, s a gabna és kukoricza-tenger, merre csak a szem néz, mindez egy, a szélsőségig hajtott ferde irányról tanuskodik.

A figyelmesebb szemlélő azután, ha a kánaánföldi viszonyok mélyebb mérlegelésébe is bebocsátkozott, mit fog találni a buzatermelés ama kiváltságos földjén?

Találni fogja mindenekelőtt azt, hogy a növénybetegségek, a rozsda és üszög kisebb-nagyobb mérvben permanenssé váltak, s hogy vannak évek, s ez egy évtizedben többször előfordul, hogy egész megyék tétetnek tönkre a rozsda által; találni fog egy-egy uradalomban ezer holdakra menő buzatáblákat, melyeket learatni sem volt érdemes, melyek úgy égettettek le, hogy ekként az értéktelen szalma költség nélkül eltávolítható, s legalább hamujával némi hasznot előidéző legyen.

Találni fogja a szemlélő, hogy voltak évek, melyekben a kedvező időjárás s a jó árak összehatása alatt a nagy bérlők gazdagokká lőnek, de viszont talál cyclusokra, melyek csakis a bérlők tömeges bukásáról, s a tömérdek haszonbér-hátralékról tanuskodnak.

Kérdem ezek után: józan dolog-e, és szabad-e úgy az egyes gazdák, mint a közjólét érdekében gazdáink existenciáját az egyoldalú gazdasági rendszer folytatása mellett, egyedül az időjárás szeszélyétől tenni továbbra is függővé?

Ha nem fenyegetne is bennünket gabnaneműinknek a fentebb vázolt legyőzhetlen concurrentia által előidézett, s a jövőben még fokozottabb s pusztítóbb mérvben előidézendő elértéktelenedése; ha e tekintetben nyugodtak lehetnénk is, avagy nem saját jól felfogott érdekünkben fekszik-e, hogy a túlnyomó gabnatermelés lotteriaszerű rendszerével szakítsunk, s egy a józan földmivelés alapelveire fektetett helyesebb rendszert karoljunk fel. Menjünk erre át, ha nem is egyszerre, mert ez nem lehetséges, mivel nagy beruházásokat kívánna, hanem évről évre,

lassanként, pénzügyeink megrázkódtatása nélkül, úgyszólván észrevétlenül haladjunk azután, a szerényebb mérvek és eszközökkel megkezdett úton férfias kitartással, türelemmel, miglen elérjük azon netovábbot, melyen megállapodhatunk, s a melyen megállapodnunk kell.

Ha az általam ajánlott irány elfogadtatnék, egyúttal a nemzetgazdák azon tanácsának is elég lenne téve, mely annyiszor ismételtetve, abban foglalható össze: »hogy a félelmes concurrentiával szemben törekedjünk olcsóbban termelni.«

Olcsóbban akkor termelünk, ha egy holdon majdnem ugyanazon regie-költség mellett többet termelünk.

Már pedig, ha állat-tartásom kedvező arányban áll a gabonatermő térrel, vagyis birtokom kellő mérvbeni javítására megfelelő trágyával rendelkezem, kétségtelen, hogy nagyobb terméseim is lesznek a tüzetesen s rendszeresen javított földeken, vagyis olcsóbban termelek, mint előbb, mikor a gyér trágya mellett csak gyengén termettek földeim, s midőn a piaczi gabona által évről évre birtokomból kiszivott növénytáperőnek, ugyanazon arányban, a mint az belőle kivonatott, visszapótlásáról távolról sem gondoskodtam.

Ez utóbbiak inkább a természetüknél fogva kevésbé gazdag, sőt helyenként épen gyenge területekre nézve állanak, milyen, a Tiszavölgy kivételével, az ország majdnem összes területe.

Kevésbé állanak e most mondottak a Tiszavölgy televénydús rónáira, melyeken, ha a trágyázás szükségessége mindinkább előtérbe kezd is lépni, mégis egyelőre az okszerű földerőt óvó vetés-forgás meghonosításával is sokat lehetne segíteni, a minthogy több nagybirtokos e tekintetben már fényes példával jár elő; de a gazdák tömege, fájdalom, a tengeri után búza és ismét tengeri, s megint búza a végtelenségig-féle circulus vitiosusból nem tud kibontakozni, s félek, hogy nem is fog mindaddig, míg késő nem lesz.

Az általam ajánlott rendszerváltozás körül mindenekelőtt azon kérdés merül fel, hogy az állattenyésztés fokozott felkarolása mellett megtaláljuk-e számadásunkat, nem jutunk-e Scillából Charybdisbe akkor, mikor az elértéktelenedés veszélyével fenyegető gabonatermelés megszorításával a hústermelés mezejére lépünk?

E kérdésre, t. értekezlet, nyugodtan azt felelhetjük, hogy bár nem ismeretlen előttünk a gyapju árának hanyatlása, nem ismeretlen a féltékeny német birodalom azon intézkedése, melylyel vágómarháinkat, sőt legújabban még sertésünköt is területéről kitiltotta, hogy Franciaország is elzárta előttünk a húspiacot, s hogy a keleti marhavész gyakori fellépése miatt minden európai állam bizalmatlankodó lón ellenünkben; constatálhatjuk mégis, hogy a húsárak két évtized alatt egészben nemcsak hogy nem csökkentek, de sőt csekély kivétellel egyre emelkedtek.

A sertéshúsról nézve is ugyanez állott egész 1873-ig, a mikor leginkább az oláh és szerb sertés beözönlése az árakat megrendíteni kezdte, s hozzájárulván e concurrentia által okozott nehézséghez utóbb a német kormány elzárkozása is, a sertéshús-árakra nézve épp azért 1873-ik évtől kezdve kedvezőtlen ingadozás állott be, mely tart e mai napig; a mennyiben a német birodalom legújabban birodalma éjszaki szegletén mégis átkelési utat nyitott sertéseinknek a tengerig, s a szállítás észak felé május hó 5-ke óta tényleg kezdetét vette, remélhető, hogy a Kőbányán 80,000 darabra feltorlódott anyag lassankint utat talál kifelé, s ez által az árakban némi javulás fog beállani. A sertés ára 1873-tól e mai napig 25 perczenttel csökkent.

Az igás ökör ára újabb időkben ép a netovábbig emelkedett már, egy pár czimeres ökör ára 400, sőt 500 frtig is emelkedvén, a szarvasmarhatenyésztésre kedvező idők köszöntöttek be.

A lótenyésztésről felesleges volna szólni, annak lendülete s jövedelmező volta, főleg házi tenyésztés mellett kétségbe nem vonható.

Nem ignorálhatjuk ugyan e kérdés taglalásánál a gyapjuáraknak folytonos hanyatlását s lanyhaságát, mely a juhtartás eddigi jövedelmezőségébeni hitét gazdáinknak méltán megrendítette, e czikknél nem szabad a túlpessimistikus nézeteknek tért foglalniok — s habár úgy lehetünk is meggyőződve, hogy a juhtenyésztés a kettős könyvvezetés végeredményei szerint (kivéven azon tenyésztéseket, melyek tenyész-anyagot adnak el)

veszteségesnek mutatkozik, — meg kell nyugodnunk azon, hogy a juhtenyésztés oly szükségessége nagy terjedelmű gazdaságainknak, — melynek helyét más ággal feleltetni ez idő szerint képesek nem vagyunk.

Hogy a gyapjúárak állására nézve némi tájékozást s a gyapjú egy nemére, a fésűsgyapjúra nézve még megnyugtatót is adjak, közlöm egy hirneves kereskedő háznak 10 éves teljes hitelű kimutatásait, ugyanazon minőségű gyapjúnemekről kiállítva.

Hibanélküli fésűsgyapjú tiszavidéki, békés- és biharmegyei.

1868-ban	junius-juliusi ár	90—105 frtig	} átlag 89 frt
	augusztus-novemberi	80— 95 »	
	december-májusig	75— 90 »	
1869-ben	junius-juliusi ár	62— 80 »	} átlag 73 frt
	augusztus-májusi	65— 85 »	
1870-ben	junius-juliusi ár	80— 95 »	} átlag 90 frt
	augusztus-májusi	85—100 »	
1871-ben	junius-juliusi ár	100—115 »	} átlag 111 ² / ₃ frt
	augusztus-novemberi	105—120 »	
	december-májusi	110—120 »	
1872-ben	junius-juliusi ár	115—130 »	} átlag 125 frt
		120—135 »	
1873-ban	junius-juliusi ár	100—115 »	} átlag 110 frt
	augusztus-májusi	105—120 »	
1874-ben	junius-juliusi ár	100—115 »	} átlag 107 ¹ / ₂ frt
	augusztus-májusi	100—115 »	
1875-ben	junius-juliusi ár	96—113 »	} átlag 105 frt
	augusztusi	100—115 »	
	szeptember-májusi	96—112 »	
1876-ban	juniusi ár	80— 98 »	} átlag 93 ² / ₃ frt
	juliusi	90—100 »	
	augusztus-májusi	90—105 »	

Az átlag 9 év alatt inkább javult, mint csökkent.

	Középfinom posztó-gyapjú.	Legfinomabb posztó-gyapjú.
1868.	140 frt	240 frt
1869.	120 »	220 »
1870.	126 »	233 »
1871.	138 »	215 »
1872.	142 »	210 »
1873.	134 »	216 »
1874.	144 »	179 »
1875.	128 »	175 »
1876.	124 »	185 »
1877.	134 »	180 »
1878.	140 »	177 »

áresökkenés 11 évről 1 0/0.   áresökkenés 11 évről 16¹/₄ 0/0.

Egészben véve tehát mégis megállapodhatunk kimondásában azon tételnek, hogy az állattenyésztés tüzetesebb felkarolásában kell keresnünk gazdáink jövőbeni megállhatásának kulcsát.

Kimondhatjuk ezt annyival is inkább, mert akarjuk hinni, reméljük, hogy elvégre belátására jut a kormány és törvényhozás azon igazságnak, hogy Magyarországon a földmivelés képezi az állami s magán egyéni létezés legfőbb alapját, s hogy ép ez oknál fogva egy oly földmivelési politika fog közelébb inauguráltatni, mely alkalmas legyen a kiegyezés óta elkövetett mulasztások hátrányait mielőbb kiegyenlíteni, s a mezőgazdaság felvirágzásának alapjait lerakni.

Mi ha megtörténik, az általános jólét nem fog késni az országban tért foglalni, azon szerény általános jólét, minőre egy túlnyomólag földmivelési állam is jogosan igényt tarthat, s mely nem kecsegtet gazdagsággal s a fényűzés kényelmeivel, de a melynek védő szárnyai alatt jól érzi magát a kastély ura s a szalmás kunyhó földmivelője egyaránt s mely jólét terjedésével emelkedni fog az élelmi czikkek fogyasztásával, különösen a húsfogyasztás is, mi az állattenyésztő gazdák részére megnyugtató kilátást helyez előtérbe.

Itt vannak továbbá az osztrák tartományok iparban előrehaladott, s nálunknál nagyobb anyagi jólétnek örvendő népei, — e tartományok népsége legtermészetesebb fogyasztója, mint

minden egyéb gazdasági, úgy különösen hústermelvényünknek is — s ez iránybani kivitelünk folyton emelkedőben van.

Legyen szabad reménylentünk végre, hogy a külföld sem ignorálhatja a végtelenségig azon erőfeszítéseinket, melyeket a keleti marhavész leküzdése, illetőleg kizárása ügyében, törvényhozásilag úgy, mint közigazgatásilag legújabb időkben tanusítottunk s így meg fognak nyilni előttünk azon hús-piaczok, melyektől való elzáratásunkat oly keserűen éreztük.

E tekintetben ugyan főleg a német birodalom irányában különösebben rózsás reményeket, — hogy tudniillik a viszonyok gyorsan jobbra fordulhassanak — részemről sem táplállok, — hosszas kitartó küzdelem, alkudozások, engedmények s ellenengedmények kivivása árán fogunk csak valamihez juthatni, addig legalább, míg azon nagy szellem fogja a német birodalom ügyeit vezetni, mely annak jelenben élén áll, s ki hogy mennyire felfogja a német gazdák érdekeit, mennyire együtt érez velük s mennyire igyekszik rajtuk segíteni, csak a birodalmi parlamentben legújabbán elmondott nagyszabású beszéde is igazolja.

Erősen benyomódtak emlékembe a híres német kancellárnak négy-öt hónap előtt a pomerániai gazdák küldöttségéhez mondott következő szavai: »Azokon a bajokon, uraim, melyek miatt panaszt emelnek önök, csakis a törvényhozás segíthet, és mivel csakis az segíthet, válasszanak önök olyan képviselőket, kik a földmivelés ügye iránt kellő érzékkel bírnak s önök bajain segítve lesz.«

Bátorkodom a magyar gazdák tisztelt értekezletéhez azon szerény kérdést intézni ez à proposra: valjon a nem nekünk adott jó tanácsát a német kancellárnak, nem fogadhatnánk-e mi is el?

Részemről azt hiszem, hogy igen!

De menjünk tovább.

Midőn a gabona-termelés és állattenyésztés közt felállítandó helyes arány fontos ügyével foglalkozunk, vessük fel a kérdést, viszonyaink közt milyennek lehet és kell lenni ezen aránynak s ha a gazdaság területét 100-nak vesszük fel, hány százalékot kell adnunk a takarmányfélék termelésének. Tekintve nagy fontosságát, aránylag még keveset foglalkozott e kér-

déssel a gazdasági irodalom s tudtommal legalább, egyetlen gazdasági egyleti gyűlés sem tűzte ki e kérdést megvitatás tárgyául, egyszerűen elfogadtatott s hangoztatott a jelszó: hozunk gazdaságainkba helyes arányokat, de hogy mi legyen az a helyes arány hazánk gazdaságainkra nézve, ezt meg nem állapította, nem constatálta egyetlen oly tekintély sem, melynek nyomán országos mozgalom indult volna meg; nem proclamálta azt egyetlen szaktanácskozmány sem, hogy ekként a magyar mezőgazdasági hitvallás ágazatai közé felvehettük volna.

A székesfehérvári orsz. gazda-értekezletnek lön fentartva, ennek jutott ama kiváló szerep, hogy e tekintetben határozó lépést tegyen s felállítsa a helyes arányok amaz ideálját, melyet minden gondolkozó s komoly, állandó eredmények elérésére törekvő magyar gazdának czélul kell kitűznie, ha hogy boldogulni kíván; s ha sikerülend ezen életkérdését földművelésünknek ezen értekezletnek szerencsésen megoldani, oly emléket hagyja munkásságának, melyre kegyelettel fog úgy a jelen nemzedék, mint az utókor is mindenkor visszatekinteni.

Midőn a kérdés megoldásához részemről is járulni kívánok, kérem ebbeli kísérletemet nem erőm, ismereteim és tapasztalataim túlbecsülésének, mint inkább s egyedül az ügy iránti buzgalmamnak tulajdonítani.

Ha azzal kezdeném tárgyam taglalását, hogy a külföld példáira hivatkozva, felsorolnám, hogy Angliában a takarmánytermelés 60 száztőlját veszi igénybe átlagosan a gazdaságok terjedelmének, hogy vannak esetek, midőn e száztóli még magasabb is, hogy Német- és Franciaországban szintén 40—50—60 száztólit számitanak a jobb gazdaságok takarmány-termelésre, könnyen megeshetik, hogy én is azon theoreticusok s a külföld elérhetlen példaképei után rajongók sorába számíttatnám, kik könnyű vérrel fognak receptíráshoz a nélkül, hogy fontolóra vennék, használható-e a recept a mi viszonyaink között, a nélkül, hogy törődnének vele, létezik-e lehetősége e recept megcsinálhatása s foganatosításának.

Mielőtt tovább mennék, be kell ismernem, hogy Európában alig létezik tartomány, melyben oly nehéz volna az okszerűség színvonalán álló mezőgazdaság üzése, mint épen nálunk, hol a climatikus szélsőségek következtében főleg a nagy és kis

medencében, s az ezekkel határos megyékben, oly gyakori az aszály, a késői és korai fagyok oly pusztítólag szoktak fellépni s oly gyakran ismétlődnek, hogy a gazda sokszor csaknem kétségbe esik a felett, valjon általában lehet e e földön a gazdálkodásnak csak legprimitivebb neme is, nem hogy az intensivitás azon tökélye, melyről álmodozunk.

Nem is kívánom ezuttal érinteni a népesség aránytalan beosztása miatt, főleg az Alföldön előálló munkáskéz hiánybeli nehézségeket, melyeknek legyőzése nagy lelki erőt és leleményességet vesz igénybe, maradok csak azon nehézség mérlegelésénél, melylyel a hegyesebb megyéket kivéve, majdnem országszerte, majdnem állandóul küzdenünk kell, s ez az aszály, mely mint legfélelmesebb ellensége előrehaladásunknak, folyton útjában áll törekvéseinknek.

Míg ugyanis a steyer gazda évenkénti 50—70 hüvelyknyire eső mennyiség által segítettik előre termelésében, addig a magyar rónán alig érünk el 15 hüvelyket.

Lehető-e ily nehéz viszonyok között mégis, hogy a gabna-, főleg a buzatermelésnek inkább kedvező aszályos égaljunk alatt az állattenyésztés üzésére s ettől elválhatlan kapcsolatban a takarmány-termelés kiterjesztésére törekedjünk?

E kérdésre egyszerűen azzal felelek, hogy ha az aszályos Alföld legaszályosabb vidékén fekvő jobb gazdaságok s ezek legkitünőbbje, a gr. Károlyi Alajos-féle mágocsi uradalom tényleg meg birta, és pedig nagyban, oldani e nehéz kérdést, nincs ok reá, miért kétkedjünk a felett, hogy ezen kérdés, t. i. a helyes arányok kérdése, országszerte kielégítően megoldható legyen.

E kiváló s viszonyaink közt méltán úttörő és példánygazdaságnak nevezhető uradalom ismertetéséből az idő rövidsége miatt csakis azon adatok idézésére szoritkozom, melyek tárgyamra nélkülözhetlenek.

A mágocsi uradalom fekszik Csongrádmegye tiszántúli járásában, Orosháza közelében.

Fekvése tipikus alföldi róna.

Terjedelme 24,882 catastrális hold és 255 □ öl.

Van a gazdaságban

ló: igás	108
méneses	140
hátas	7
cseléd-ló	28
összesen	<u>283</u>
igás-ökör	600
cseléd-marha	511
juh	36000
sértés	1200
cseléd-sértés	3236

A szorosán kiszámított szükséglet takarmányban . . . . . 128,536 mázsa
szalma-félékben . . . . . 98,486 »

E szükséglet fedezésére következő a rendes előirányzat:

143 hold takarmánybuza és rozs à 30 mázsa	4,290 mázsa
255 » bükkönyös zab után » 30 »	7,650 »
346 » takarmány-tengeri után » 40 »	13,840 »
2922 hold luczerna után à 30 mázsa	87,660 »
1415 hold természetes kaszáló után à 12 m.	16,980 »
207 hold burgundi répa után à 300 mázsa szerint esnék $3 \text{ } \overline{\text{Z}} = 1$	<u>20,700 »</u>
összesen	151,120 mázsa.

A szalmanemű takarmány- és alom-szükséglet fedezésének előirányzata:

4638 hold őszi vetés után à 18 m.	83,484 mázsa
1259 hold tavaszi után à 15 m.	18,885 »
286 hold majorsági tengeri után à 20 m.	5,720 »
1099 feles tengeri után à 10 m.	<u>10,990 »</u>
összesen	119,079 mázsa.

Ha a várt eredmény a számításnak megfelel, mutatkozik a szükséges fedezeten túl felesleg:

szénaértékben	22,584 mázsa
szalmában	20,593 »

Az uradalom terményei következők:

1054 hold repeze átlagos termés	15	pozsonyi mérő
3971 » búza » »	18	» »
689 » árpa » »	25	» »

457 hold zab	átlagos termés . . .	25 pozsonyi mérő
71 » köles	» » . . .	25 » »
836 » tengeri	» » . . .	20 » »

Legelőszükséglet tenne 5010 holdat, tényleg van 5177 hold, többlet 167 hold. *)

Évente turnus szerint megtrágyáztatik	1462 hold (à 300 m.),
a trágyaszükséglet tehát . .	432,600 m.
előállítatik pedig	454,044 »
a többlet	21,444 »

A művelés alatt álló terület s az igás erő közti arány következő:

Az őszi vetéseknél egy darab igára (684 ló és ökörből) esik művelésre 7 hold, a tavasziaknál $5\frac{1}{4}$ hold, 100 holdra kerül igás 3 drb.

Szabályszerűen várható jövedelemszámítás:

14,500 mérő repezéből à 4 frt 50 kr. .	65,250 frt
48,000 » búzáért » 3 » 50 » .	168,000 »
5,000 » árpa » 1 » 50 » .	7,500 »
10,000 » zab » 2 » — » .	20,000 »
állandó jövedelem után	20,385 »
hízómarha után	10,000 »
mustrabirka után és bőrökből	8,000 »
sertésből	4,000 »
gyapjuból 600 m. à 170 frt $2\frac{0}{100}$ levonással	<u>100,000 »</u>

összes jövedelem	403,135 frt
levonva a regie-költséget	<u>199,102 »</u>
marad tiszta jövedelem	204,033 frt

Miből egy holdra esik 8 frt 20 kr.

A szemes termelés és takarmány közti arány:

Kalászos vetés 8423 hold, az összes gazdasági terület 42.70 száztólja;

takarmányvetés és legelő 11,306 hold, vagyis a terület 57.30 száztólja.

*) Legelőszükséglet kiszámítási kulcs: 1 juhra számítottak $\frac{1}{6}$ hold; méneses lónál $1\frac{1}{2}$ hold; eseléd-tehénél 1 hold; sertésnél $\frac{1}{8}$ hold.

Ezen 57.30 perczent takarmánytéren tartott, fentebb elősorolt haszon-állat létszámból egy □ mértföldre esik :

ló	112,
szarvasmarha	144,
juh	14,400,
sertés	1,774.

Ha e létszámot nagy-marha számra reducáljuk, és pedig 10 darab juhot és sertést, öregét-apraját számítván egy marhaszámra, egy □ mértföldre fog esni 2170 marha.

A tipikus alföldi lehető legszárazabb égaljú gazdaságok sorából felemlitek még egy terjedelemre ugyan sokkal kisebb, de a viszonyokhoz mérve szép arányokkal bíró, jelesen kezelt gazdaságot.

E gazdaság Jurenák Sándor derék gazdánk birtoka Jász-Nagy-Kun-Szolnok megyében Uj-Kuton, Török-Szt.-Miklós szomszédságában.

E gazdaság terjedelme 1033 cat. hold, mivelet alatt áll 961^{1/2}, ebből piaci terménnyel vettetik . . . . . 645 c. h.,
takarmányféle . . . . . 132 » »
kaszáló, legelő . . . . . 126 » »

Haszonállat létszám: 80 jármos ökör, miből évente 30—35 darab meghizlaltatik.

Hízó ökör külön 30.

12 igás ló,

5 saját szükségletre.

20 csikó,

16 tehén és bika,

1300 juh és bány,

370 sertés, ebből kocza és kan 70, a többi malacz.

A vetemények következőleg oszlanak el a f. évben :

piacziak	{	buza,	Takarmány-	}	bükköny,
		repeze,			takarmány, kukoricza,
		árpa,			burgundi répa,
		zab,			bromus inermis,
		kukoricza.			mohar, czirok.

Átlagos termés :

buzából	16 p. mérő,
repezéből	12 » »
árpából	20 » »
zabból	20 » »
kukoriczából	20 » »
burgundi répából	400 mázsa.

A gazdaság bevétele :

piaczi veteményekből	20,000
gyapjuból	2,500
hizott ürüből	2,000
200 db. 1 ¹ / ₄ süldőből	5,000
hizott sertésből (50 db. évenként)	1,500
göboly után	2,000
lovakból	1,500
összesen	<u>44,500</u>

esik egy holdra 35 frt 55 kr., mely összegnek felét a gazdaság fokozott intensív kezelésénél fogva magasabb regie-költségekre leítvén, marad holdankinti tiszta jövedelmül 17 forint 77¹/₂ krajczár.

E gazdaságban, mint a fenebbiekből látjuk, a piaczi termények termelésére 62¹/₂ s a takarmány-neműek, illetőleg az állattenyésztés és tartásra 37¹/₂ száztőlja fordíttatik a gazdaság művelés alatti területének, s hogy még kedvezőbbé nem alakult a két ág közötti arány az állattenyésztés javára, oka az, hogy először a gazdaságnak mintegy negyede bérbirtok, mely birtokon épület, de sőt még csak kút sem létezik s melyen a bértartam bizonytalansága miatt belterjesebb kezelés lehető nem lévén, rajta kizárólagos gabna-termelés üzetik hármás ugaros rendszerben.

Hogy az aránylag mérsékelt takarmánytermelési arány, illetőleg tér mellett Jurenák mégis oly tetemes haszonállat létszámot tarthat, hogy nagy-marha számra reducálva, egy □ mért-földre az ő arányában 3000 db. esnék, részben annak tulajdonitandó, hogy olajpogácsa és korpára évenként mintegy 2,000 főt szokott kiadni s e mellett nyári kiségitő legelőt bérel.

Ez tényezi egyébiránt lehetőségét egy nagyobb tiszta jövedelem elérhetésének, szemben egy mintaszerűen vezetett oly

gazdasággal, mely tisztán saját területén található eszközeire támaszkodik.

Távol van tőlem párhuzamot vonni akarni a felhozott két különböző alapokra fektetett gazdaság közt; mindenik kitünő a maga nemében, mindkettő eredményeiből egyaránt erős bátorságot merithet a magyar gazda, törni az eddig üzött egyoldalúbb, sok esetben teljesen egyoldalú túlnyomólagos gabnatermelő rendszerrel s nekünk jut a kedves kötelesség, az elismerés koszorúját nyújtani Mágocs és Ujkút urai és kezelőinek, nem azért, mert tán a legtöbb eredményt küzdötték ki, mi hazánkban a mezőgazdaság terén elérhető, hanem azért, mert az ország legnehezebben gazdálkodható aszályos alföldjén értek el oly eredményeket, melyek előtt kalapot kell emelnie mindazoknak, kik azon nehézségekkel, melyekkel aszályos alföldünkön a jobb irány felé törekvő gazdának megküzdenie kell, csak némileg is ismerősek.

A felhozott példák minden kétséget kizárólag bizonyítják azt, hogy a mezőgazdaság helyes arányai még oly vidékén is fentarthatók az országnak, és pedig haszonnal fentarthatók, melyek az aszályosságnak leginkább ki vannak téve s melyekről hajlandók az emberek azt állítani, hogy ott csakis a gabnatermelés üzhető, s hol egy józanabb irány, az intensivitás felé való törekvés okvetlenül hajótörést fog szenvedni, akár a climaticus szélsőségek, akár a munkás-kéz hiány szikláin.

A mágocsi uradalom, nemkülönben Ujkút is fényes példával világít előttünk, miként lehet nagy számú s a gabnatermelést kellően ellensúlyozó haszonállat létszámot állandóan tartani, és pedig példányszerűen jól tartani, még az aszályos Alföldön is.

Hogy mik az állattartás eszközei, láthatjuk az általam elősorolt takarmánynövényekből, melyeket az érdekelt gazdaságok természetnek; nincs itt semmi oly különös mesterkélttség, melyet bárki ne követhessen, nincsenek öntözhető rétek, az aszálylyal ép úgy kénytelenek megküzdeni a gazdaságok, mint bármely más tisztavölgyi birtok.

S ha az aszályos időjárás eme specificus földjén oly kitünő arányt bír egy nagy terjedelmű gazdaság fentartani, mint

Mágoecs, hol a takarmánytermelésnek $57 \frac{30}{100}$ száztólja szenteltetik az összes területnek, s csak $42 \frac{70}{100}$ engedtetik a gabona-termelésnek, — szabad-e ezek után józanul kétségbe vonni lehetőségét annak, hogy Magyarország bármely vidékén, bármely megyéjében ki ne lehessen bontani a helyes arányok zászlaját.

Ki az ország mezőgazdasági viszonyaival csak felületesen is ismerős, az tudni fogja, mily nagy jelentőséggel bír, s mily nagy előrehaladást képvisel nálunk az az $57 \frac{30}{100}$ percent takarmánytermelés, melyet Mágoecs követ, mikor az Alföldön széltében találunk 5—10 száztóli takarmánytermelést, sőt a túldunai fejlettebb gazdaságokkal bíró megyékben is 20 száztólit, csak a jobb 30 száztólit ép a legjobb gazdaságok sorában találjuk. Megengedvén mindenesetre, hogy ennél jobb arányok is léteznek kivételesen, mint az e tekintetben példányszerű állást elfoglaló aicsúthi főhercegi uradalom, melyben a takarmánytermelési tér 47 -száztóliját teszi a gazdaság területének.

Mit szóljunk a legkisebb gazdaságokról, melyekben a takarmány száztóli 2, 3, $4 \frac{0}{100}$ a leggyakoribb esetekben!

Az ötvenes évek kedvező gabonaárjai, karöltve az akkor a nemesi birtokon még új adóteherviselés behozatalával, rohamosan idézték elő a rétek s legelők feltörését, a tiszaszabályozás ármentesített millió holdjai szintén lázas gyorsasággal fogattak eke alá, s a következő az lön, hogy az ország állattenyésztése, különösen pedig a szarvasmarha állománya tetemes apadásnak indult.

E hanyatlásnak kell, hogy teljes erélylyel ellene dolgozzunk.

Hogy pedig ebbeli munkánkban némi tájékozást, sőt tekintve az általam példányképül felállított mágoeci uradalomból idézett eredményt, czáfolhatlan alappal bíró biztatást is nyerhessünk, nézzük, hogy áll a haszon-állatlétszám Európa e tekintetben is előrehaladottabb tartományaiban egy-egy négyszög mértföldön?

Folyó szám	Az ország		Év, melyből az adat származik	Ló	Szarvasmarha	Juh	Sertés	Kecske	Marhaegységre átváltotatva	Esik egy □ mérföldre				
	neve	terület								szarvasmarha	juh	sértés		
1	Angolország...	5,720	1877	2,865,725	9,731,537	32,220,067	3,984,447	.	16,217,713	501	1,701	5,633	697	2,835
2	Franciaország.	9,599	1875	2,754,842	11,358,141	23,758,216	5,629,617	1,629,854	17,214,752	287	1,183	2,475	586	1,793
3	Német birodalom	9,818	1873	3,352,231	15,776,702	24,999,406	7,124,088	2,320,002	22,573,288	341	1,607	2,546	726	2,299
4	Poroszország...	6,326	1873	2,278,724	8,612,050	18,624,658	4,278,531	1,478,335	13,428,936	360	1,361	3,102	676	2,123
5	Württemberg ..	354	1873	96,970	946,228	577,290	267,350	38,305	1,131,492	274	2,673	1,631	758	3,196
6	Baden.....	274	1877	135,918	590,158	135,267	337,060	81,123	781,421	496	2,154	493	1,230	2,856
7	Olaszország....	5,375	1876	657,544	3,489,125	6,986,049	1,553,582	1,688,478	5,169,480	122	649	1,300	289	962
8	Svajcz	752	1876	106,191	1,035,856	367,549	334,507	396,001	1,251,853	141	1,377	489	445	1,665
9	Magyarország...	5,881	1870	2,158,819	5,279,193	15,076,997	4,443,279	572,951	9,447,333	367	898	2,561	756	1,606

Az idézett államok sorozata, tekintettel az egyes állatoknak létszámára.

A létszám tekintetében	Szarvasmarha tekintetében		Sertés tekintetében		Kecske tekintetében		Az átlagos nagy marhaszám	
	1. helyen	2. »	1. helyen	2. »	1. helyen	2. »	1. helyen	2. »
1. helyen Angolország	1. helyen Angolország	1. helyen Baden	1. helyen Svajcz	1. helyen Svajcz	1. helyen Svajcz	1. helyen Svajcz	1. helyen Svajcz	1. helyen Svajcz
2. » Baden	2. » Poroszország	2. » Württemberg	2. » Württemberg	2. » Olaszország	2. » Olaszország	2. » Olaszország	2. » Baden	2. » Baden
3. » Magyarország.	3. » Magyarország.	3. » Magyarország.	3. » Magyarország.	3. » Baden	3. » Baden	3. » Baden	3. » Angolország	3. » Angolország
4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.	4. » Német birod.
5. » Svajcz	5. » Svajcz	5. » Svajcz	5. » Svajcz	5. » Angolország	5. » Angolország	5. » Angolország	5. » Poroszország	5. » Poroszország
6. » Franciaország.	6. » Franciaország.	6. » Franciaország.	6. » Franciaország.	6. » Poroszország	6. » Poroszország	6. » Poroszország	6. » Franciaország.	6. » Franciaország.
7. » Württemberg	7. » Württemberg	7. » Württemberg	7. » Württemberg	7. » Franciaország.	7. » Franciaország.	7. » Franciaország.	7. » Württemberg	7. » Svajcz
8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Svajcz	8. » Magyarország.	8. » Magyarország.
9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Olaszország	9. » Angolország	9. » Angolország

A mágoesi uradalom egy □ mértföldön, mint láttuk, 2170 nagy-marha számra reducált haszonállatot tart.

E viszonylagos szám oly magas, hogy ez uradalmat csakis

Württemberg 3,196,

Baden 2,852,

Nagy-Britannia . . . 2,835 és a

Német birodalom . . . 2,229-re menő létszámmal mulja felül, a többi idézett állam pedig lejjebb áll.

Nincs ennél fogva sem ok, sem ürügy a késlekedésre, hogy az állattenyésztés dolgában mindannyian a komoly cselekvés terére lépjünk s országos átlagunkat, melylyel a felhozott 9 állam közt ma az utolsó helyen állunk, kedvezőbb állásra küzdjük fel, s ez által a nemzeti közvagyont úgy, mint egyéni jobblétünket, egyaránt emeljük.

Ebbeli törekvéseink, küzdelmeinkben irányozza s erősítse lépteinket úgy a hazafiúi érzelem, mint az önfentartási természetes kötelesség.

Az előadottak után nem kívánom a tisztelt értekezlet becses türelmét további érvek felhozatalával fárasztani; a ki meg akart érteni, megértett az eddigiekből is, kit meggyőzni nem birtam az előadottakkal, alig birnám meggyőzni, ha még hosszasan foglalkoznám is tárgyammal, bezárom tehát előadásomat következő resolútió-javaslattal, melynek elfogadását tisztelettel kérem:

»A székesfehérvári országos gazdasági értekezlet, tekintettel azon hátrányokra, melyek a közelebb lefolyt évtizedekben szertelen mérveket öltött, túlnyomó gabnatermelésből származnak;

ugy a piaczi terményekkel kiszivattyúzott föld erejének visszaszerzése s az ebben fekvő nagy nemzeti tőkének a jövőndőség javára való fentartása;

mint az évről évre fenyegetőbb külföldi concurrentiával szemben való megállhatás, sőt létezhetés szempontjából:

Ezennel kimondja, hogy minden magyar gazdának úgy saját, mint az ország érdekében, kötelességében áll oda törekedni, hogy gazdaságában a gabonatermelés és állattenyésztés közt, büntetlenül huzamos ideig nem mellőzhető helyes arányt, fokozatosan bár, de lehető gyorsan, beállítsa, — a gabonatermelés rovására tetemesen megcsökkent állattenyésztést erélyesen felkarolja a szőlőből gazdasági területének legalább is 50 százalóját (ide értve a kaszálókat, a szálas és gumós takarmány-termő tereket, a mesterséges és természetes legelőket) takarmánytermelésre fordítsa.«

DR. BALLAGI GÉZA.

